

Editura NEUMA
Strada Carpați nr. 28
Dej, județul Cluj

Editor: Andrea H. Hedeș

DTP: Gelu Iordache

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GÂRBEA, HORIA

Eter : roman / Horia Gârbea. - Dej : Neuma, 2026
ISBN 978-630-357-038-9
821.135.1

Horia Gârbea

ETER

ROMAN

Editura
NEUMA
2026

1

Seara însoțeam până la graniță pe un gentleman ras și cu barbeți scurți, în ținută elegantă de călătorie – un străin. Noaptea pogorâse repede.

Întors acasă găsii o carte de vizită strecurată pe sub ușă. Cartonul nu era nou. Pe față sta scris: Michel Nachmanson. Primul nume fusese tăiat cu două linii de cerneală și deasupra lui se adăugase acela de Rahel. Pe dos, același scris ca în iscălitură mă poftea „negreșit” marți sau miercuri, după ceasurile opt, la birtul din Covaci „pe care îl știi”. Abia sosit din călătorie, nu prea mă îndemnam să merg. Aș fi lăsat pe a doua zi asemenea treabă, căci a doua zi era miercuri. Dar, gândindu-mă puțin mai bine, tot nu aveam ce să fac în seara aceea de marți. Aveam timp să mă ferechezuiesc puțin și să ajung fără grabă la întâlnire. Căci „după ceasurile opt” putea să însemne și nouă și zece ceasuri, abia atunci se aduna lumea.

Era în adevăr pe la nouă când am intrat în birt. Fiind marți, obișnuita petrecere negustorească, nelipsită de acolo, măcar că mesenii erau alții, înce-

puse, mai potolită. La masa la care obișnuia să stea, și unde o văzusem întâia oară, alături de Mișu, acum sedea singură Rașelica având în față un pahar gol în care nu puteam ghici ce se aflase. Am dat bună seara și m-am așezat dinaintea ei. Era îmbrăcată tot în negru, cine știe dacă după Mișu, pentru Pașadia sau doar pentru că așa îi cerea cheful în acea seară.

Un fecior aduse, fără să întrebe, pahare, un clon-dir de vin alb, sifon albastru și un talger cu me-zelicuri și măslina de Korone. Îl lăsa să toarne vinul și să plece, așteptând ca oaspele meu să înceapă vorba.

– Ai rămas singurel, zise Rașelica încet și cu voce joasă. Pantazi a plecat, iar Pașadia... A plecat și el, zise ea, scuturând palmele în chip de „aleluia”. Acum o să-ți vezi în voie de viața dumitale. Afară doar dacă nu te însoțești cu Gorică Pirgu la cine știe ce.

Nu răspunsei la așa introducere, așteptând ca frumoasa să-și deșerte sacul.

– După cum știi, urmă femeia, nu se poate să nu știi, Pașadia n-a stat degeaba în anii lui din urmă. Deosebit de chefurile pe care le-a făcut cu dumneata și cu alții și de desfrânările lui care au sfârșit cum știm...

Tăcu câteva clipe, amintindu-și poate ceva, apoi zise:

– Scria. A scris. Pare-se mult.

Cum tot nu-mi descleștam gura, Rașelica mănca o bucătică de ghiudem și o măslină, luate cu mâna din talger, și mă întrebă apoi de-a dreptul:

– Știi?

Am încuviințat din cap și am adăugat:

– Rău îmi pare că asemenea pagini, îndrăznesc să cred - asemenea operă, izvorâtă dintr-un cap ca al lui Pașadia, s-a pierdut. Știu că lăsase cu limbă de moarte ca tot ce a pus pe hârtie în ultimii lui ani să se ardă îndată ce el nu va mai fi.

– Și oare s-a ars?

– Desigur. Omul său de credință și-a făcut treaba, fără doar și poate, nici măcar știind ce comori pune pe foc.

Ea râse cam zgomotos, lăsând capul pe spate.

– Aveau dreptate Pirgu și chiar Pașadia să te numească pe dumneata „copil”. Chiar crezi că asemenea comoară, „operă”, cum zici dumneata, se pune pe foc? Așa, dintr-o dată? Și când cel care a izvodit-o nu mai poate nicicum să se încredințeze că lucrul acesta s-a făcut? Vrei să-ți spun ceea ce bine știi? Nici măcar Pașadia însuși nu și-ar fi dorit cu adevărat ca scrisorile lui să se mistuie în foc. Am auzit că scrii... Ce autore, cât de nepriceput și de stângaci, nu visează ca literele lui să răzbată prin vreme, cât o fi veacul? Ai auzit de vreun om, căzut în damblaua autorlâcului, fie că este poet sau altceva, să-și pună în foc foile pe care a așternut, poate zile și nopți la

rând, părerile sale și credințele? Poate și disperările...

La asta nu mă gândisem înainte. Dar nu am putut să nu recunosc, deocamdată în sinea mea, că isteța evreică are pe de-a întregul dreptate. Am spus însă altceva:

– *Pașadia era un luceafăr*. Nu îl putem judeca noi după măsura obicinuită a oamenilor de rând. Ceea ce poate ieși din mintea unui poet sau gazetar oarecare nu se potrivește unei asemenea minți și unei asemenea ființe. Dumneata, iartă-mă că-ți spun asta, l-ai cunoscut prea bine, ca să zic așa, pe răposatul meu prieten. Nu vreau să te firitesc, dar mi se pare că ai o deșteptăciune cu mult peste cea mijlocie. Ai avut deci prilejul să înțelegi ce fel de om, ca să nu zic fiară, a fost Pașadia și, bănuiesc, vei cădea la învoială că n-a fost cineva de supus judecății celei de toate zilele.

Rașelica zâmbi unui gând pe care-l va fi știut numai ea. Ridică apoi paharul către mine și băurăm amândoi. Mai gustaram câte ceva, în tăcere, și Rașelica sobi iarăși din vin înainte să îmi vorbească.

– Tocmai pentru că l-am cunoscut îndeaproape, deși nu pentru multă vreme, și chiar destul de bine pe acest prieten și idol al dumatăle, îți pot spune ceva. Nimeni ca Pașadia nu avea orgoliul și înfumurarea mai mari. Fiecare lucru ce-l prevedea îl credea literă de lege și împlinirea lui i se părea nestră-

mutată. Când greșea, ceea ce i se întâmpla, ca fiecăruia, găsea întotdeauna o chichiță ca să arate că, de fapt, tot el a avut dreptate. Răstălmăcea spusele lui cele dintâi ca să iasă că nu s-a înșelat. Și un astfel de om crezi că își va pune în foc cea mai fugară însemnare?

– Eu nu știu mai mult decât mi-a spus răposatul. Că opera lui, despre care numai el ar cunoaște ce va fi ascuns, va fi arsă. Când am ajuns la trista lui locuință, după ce n-a mai fost, am văzut, în seara aceea, un stâlp de fum. Acesta mi-a adeverit că opera lui măreață s-a ridicat spre cer și s-a risipit în văzduh, rămânând cenușile.

– Poetul tot poet, râse Rașelica. Orice hârtie arzi – scoate fum. Pot arde gazete vechi, înscrisuri nefolositoare, scrisori fără însemnătate. Ceea ce este sortit să rămână, dragă tinere domn, acela rămâne, chiar dacă este sigilat cu pecetea tainei.

Am tăcut iar, sorbind din pahar, căci sigur femeia avea să-și urmeze gândul. Așa a și fost.

– Întâi că Pașadia n-ar fi primit ca paginile lui să fie arse, precum ziceam. Dacă a aruncat niște praf sau fum în ochii cuiva, aceasta este altă poveste. Iar mai apoi, chiar dacă el ar fi lăsat vorbă să se ardă aceste pagini, cum să crezi că oarecine, fie și un servitor, fie și legat cu jurământ în timpul vieții lui Pașadia, ar fi îndeplinit această misie. De ce să nu le păstreze și să tragă un folos de pe urma lor? Căci

omul care le iscalise nu putea să se mai întoarcă și să-l mustre. Nu este așa?

Am dat din cap că primesc judecata limpede, cât Rașelica își golea și ea paharul. Am stat tăcuți o vreme și am mai mâncat ceva fiecare. Tot ea a pornit vorba:

- Nu ai vrea să știi ori să ai cele scrise de Pașadia?
- Ar trebui să aflăm unde sunt.
- O, cât despre asta... Omul nostru nu va întârzia prea mult să le scoată la vânzare. Ce alta poate el să facă avându-le?
- Omul acela ar putea fi lesne de găsit. Întrebat și intrat în tocmeală cu el. Astfel hârtiile prețioase ar putea fi cumpărate,
- Numai că se ivesc și aici câteva întrebări...
Nu vedeam unde vrea să ajungă.
- Ai spus chiar dumneata că scrierile lui Pașadia ar cuprinde, poate, dezvăluiri și alte lucruri de seamă. Poate... Dar oare e sigur lucrul ăsta? Dacă ai plăti cu preț mare, o marfă de rând? Ți-ar da voie omul care le are să le citești, ca să te încredințezi că merită banii?
- La un preț oarecare, ar merita încercarea.
- Da, poate. Dar cum vei ști că foile pe care le vei primi în schimbul unei sume, ce nu va fi una mică, sunt tocmai cele lăsate de Pașadia? Sau că sunt toate acele foi?
- De ce nu ar fi acelea?

Rașelica mai tăcu o vreme, sorbind vin și surâzând cu oarecare nostalgie. Apoi răspunse.

– Cineva care l-a cunoscut pe acel om așa cum l-am cunoscut eu, nu cum l-ai văzut dumneata, își dă seama că era de o mare și adâncă viclenie. Nu pot să nu-mi închipui că a lăsat să i se ardă cine știe ce terfeloage fără preț, lăsând omului său alte hârtii, tot neînsemnate. Doar știa de ce poate fi în stare un ins, mai ales când țintește banii. Iar adevăratele lui scrieri să fie altundeva, bine ascunse, ori la altcineva. Îți dai seama, adăugă ea repede, că de erau la mine, n-aș mai fi stat de vorbă aici cu dumneata despre asemenea lucruri.

2

Intrând pe strada Caimata, Barbu Cernat simți aceeași binecunoscută neliniște. Case mai mici și mai vechi sau mici vile cubiste, cu balcoane joase, accesibile, parcă-l îmbiau să sară înăuntru pe ferestrele lor deschise. Chiar se gândea pe care s-o aleagă. Deodată un răget puternic, dar vag tânguitor, răsună, tulburând înserarea. Barbu Cernat intră fără fașoane în curtea casei de unde părea că venise acel sunet. Fereastra spre curte era deschisă larg,

neacoperită de perdea. Interiorul era un salon larg, cu fotolii și canapele lipite de pereții pe care erau tablouri banale, dar și două oglinzi mari de Murano. Spre mijlocul camerei, era un pian negru cu coadă scurtă, Hofmann. Iar pe pian era tolănită o panteră demnă de Divina Commedia, cântul unu. Părea că ea scosese răgetul și că era foarte mulțumită de emisia vocală. Îl privi pe Barbu Cernat rânjind ușor, întrebându-se parcă de bărbatul va îndrăzni să intre pe fereastră. S-a ieșit din convenția realistă, gândi personajul lui Mircea Eliade.

3

Prietene al meu,

Nu-i dă o umbră dulce păducelul ciobanului care-și veghează turma, mai bună decât prapurii brodați regelui ce se teme de trădare?

Ba da, ba da, de mii de ori: ba da, ne asigură bietul Henric al șaselea. Dar știm că el fusese lovit, în tinerețe, de un fel de dambla inexplicabilă și poate nu vedea lucrurile prea limpede nici după vindecare. De fapt, e bine ca un cioban să-și vadă dracului de oile sale, iar un rege de conducerea statului. Nu

invers. De aia se duc toate la vale pe apa Heraclitului. Și așa situația e gravă. Dacă s-ar apuca toți șefii de state de pășunat ovine, unde am ajunge?

Tot astfel, zic eu și îți cer sfatul ca să nu greșesc, un autor trebuie să-și vadă de cartea lui. De se apucă să facă teoria păducelului ori a altor rosacee, nu va căpăta nici o petală de atenție de la cititori.

Dacă mă gândesc bine, e destul de incomod să ai un personaj care se tânguie. De-mi cere Domnul, aș muri și az'. Doar viața ce-i? Durere și necaz. Ce bine, Doamne, m-aș simți cioban. Ce viață fericită aș avea. N-aș vrea să pierd vremea cu un dregător plângăcios. Dar există și dintre aceștia. Fac parte din viață și trebuie luați în calcul. Ce crezi despre acestea, domnia-ta cel rațional și drept?

4

Au trecut ani. Războiul a scos tot ce era mai rău și mai de disprețuit în oameni. Odată fâșnit și nezăgăzuit, felul malefic de a fi al ființelor omenești nu mai încăpea în matcă, rostogolindu-se peste lume. Vorba aceea, *omne bonum a Deo, omne malum ab homine*, se potrivea acum, dar unde să-l mai cauți pe Dumnezeu și bunătățile sale? În tractirurile ce se

înmulțeau de-a lungul și de-a latul țării întregite? În noile întocmiri politice și biurocratice în care corupțiunea roia ca mușița? Ori în tripouri ce se ascundeau supt numele de bănci și elită financiară? Toate ale vieții rățăceau pe coridoare lungi și întortocheate, scufundate în întunericul vițiului. Vorba aceea: *Omnis cum in tenebris praesertim vita laboret*. Iată că încărunețeam și nu mai zăream lucoarea zilei la fereștile omenirii ori la capătul acelor țevi ca un labirint în care clocotea o spumă amară numită viață. Zadarnic mă rugam împrumutând cuvintele Sfântului : *Exaudi, domine, deprecationem meam, ne deficiat anima mea sub disciplina tua, neque deficiam in confitendo tibi miserationes tuas...* și celelalte. Și tot zadarnic mă scufundam la rândul meu, uneori, prea adesea poate, în viciu, beție, joc de cărți, craialăc înrăit și altele mai rele ce se iviseră, se înmulțiseră și fumegau sau erau prizate prin nări la toate caturile și în toate stalurile soțietății, ca și pe strapontinele ei.

În vremea aceasta, dorința de a ști ce-a fost cu manuscrisul lui Pașadia s-a stins. Vâltoarea și lipsa de confort a războiului, apoi mojicia sfruntată a vremurilor noi m-au înrăurit și pe mine să-mi caut treburi ce se potriveau veacului decăzut și chiverniseli ce altădată ar fi rușinat nu vreun suflet nobil, ci chiar un bourgeois sadea ori o tombateră scăpătată, cu părinți răsăriți din neamurile de la Fanar.

Lumea se amesteca, își pierdea culorile și forma, într-o învărtire ca a roților norocului de la Târgul Moșilor. Și simțeam mirosul de mușegai și naftalină al bătrâneții. Aroma teilor de pe bulevard nu-mi mai trezea avântul de-a porni la vânători amoroase, ci izul ceaiului băut la gura sobei, despre care unii spun că ar mijloci deșteptarea amintirilor, iar nu a verii celei arzătoare.

5

Eu mi-am dat seama că viața e făcută numai din ispite. Înțelegeți? Așa e ea făcută. Prietenul meu ăsta, Nelu, taximetristul, este pocăit. Înțelegeți? Și zice: omul! Omul e slab. Dar eu îi zic, cu tot respectul, care om, Nelule, care om? Că viața e făcută așa și omul cade până la urmă în ispită. Că tu zici că te ferești, că ești membru la frații ăia ai tăi, cu Iehova, cu alea... Înțelegi? Și ce dacă? Tu nu cazi în ispită? Spune și, dacă nu cazi, eu mă retrag. Eu așa sunt: nu-mi place – plec. Greșesc – mă retrag. Așa că spune, nu texte. Cazi sau nu cazi?

– Ba da, zice el. Zice el, înțelegeți? Cum să nu cad, dacă Satan atâta așteaptă – să-mi pună piedică și să mă dea cu capul de ciment?